

СЛУЖБА БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Інститут підготовки юридичних кадрів для Служби безпеки України
Національного університету «Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого»

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОПЕРАТИВНО-СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

*Матеріали постійно діючого науково-практичного семінару
(16 травня 2014 року)*

Випуск 5

Харків

СЛУЖБА БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ
Інститут підготовки юридичних кадрів
для Служби безпеки України
Національного університету «Юридична академія
України імені Ярослава Мудрого»

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ОПЕРАТИВНО-СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ:
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ
ЇХ ВИРІШЕННЯ

*Матеріали постійно діючого
науково-практичного семінару
(16 травня 2014 року)*

В и п у с к 5

Харків

Редакційна колегія

С.Е. Кучерина (головний редактор),

С.О. Гриненко, О.Ю. Гайворонський, Д.І. Тарасенко

П68 **Правове забезпечення оперативно-службової діяльності: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення.** Матеріали постійно діючого науково-практичного семінару, 16 травня 2014 р.; м. Харків / Редкол.: С.Кучерина (голов. ред.) та ін. – Х.: ТОВ «Оберіг», 2014. – 316 с.
ISBN 978-966-8689-15-4

Збірник містить тези доповідей і виступів науковців, практичних працівників та курсантів, присвячених проблемам соціального захисту працівників правоохоронних органів, військовослужбовців та осіб, звільнених з військової служби; договірної роботи в Службі безпеки України; представництва інтересів СБ України та інших правоохоронних органів в судах; адаптації правоохоронних органів до роботи в нових умовах після впровадження змін до законодавства та відомих нормативно-правових актів у зв'язку з набуттям чинності новим КПК України; удосконалення нормативно-правового регулювання оперативно-розшукової та контррозвідувальної діяльності; забезпечення прав та свобод особи, застосування практики Європейського суду з прав людини у діяльності спецслужб і правоохоронних органів України; організації та нормативного регулювання контролю за діяльністю спецслужб при проведенні заходів, що тимчасово обмежують права і свободи людини; реформування правоохоронної системи; повноважень суб'єктів забезпечення національної безпеки України; підвищення ефективності підготовки кадрів для сектору безпеки й інших питань правового забезпечення оперативно-службової діяльності Служби безпеки України.

Матеріали друкуються в авторській редакції. Редколегія може не поділяти погляди, викладені у збірнику. Автори опублікованих матеріалів несуть відповідальність за їх зміст.

Для співробітників правоохоронних органів, науковців, викладачів, курсантів й студентів вищих юридичних навчальних закладів.

ББК 67.9 (4УКР-4ХАР) 311я431

© Інститут підготовки юридичних кадрів для Служби безпеки України Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», 2014

ISBN 978-966-8689-15-4

Тези друкуються мовою оригіналу

Адреса Інституту: 61002, м. Харків, вул. Мירוносицька, 71,

телефон / факс (057) 700-34-55

E-mail: ipuk.kharkov@gmail.com

ЗМІСТ

Кучерина С.Е.	Вступне слово	9
Доповідь:		
Єрмаков О.І.	Щодо окремих аспектів захисту майнових прав СБУ на об'єкти права державної власності, що розташовані на території тимчасово окупованих Автономної Республіки Крим та м. Севастополя	11
Шевченко Р.В.		
Теницький Р.М.		
Виступи учасників семінару:		
1. Правові аспекти соціального захисту працівників правоохоронних органів, військовослужбовців СБ України та осіб, звільнених з військової служби		
Малик С.О.	Правове регулювання забезпечення житлом в системі СБ України	23
Нікітін О.І.	До питання соціального захисту військовослужбовців Служби безпеки України та осіб, звільнених з військової служби	26
2. Договірна робота у Службі безпеки України: новели, проблемні питання та шляхи удосконалення		
Пальчик М.А.	Правові проблеми користування державним майном підприємств Служби безпеки України в договорах зберігання	40
Шевченко Р.В.	Щодо договірної роботи в СБУ: новели, проблемні питання та шляхи удосконалення	43
3. Представництво інтересів Служби безпеки України та інших правоохоронних органів в судах: сучасні тенденції у судовій практиці, недоліки, проблеми та способи їх подолання		
Любчик Ю.О.	Представництво інтересів СБУ в судах: сучасні тенденції у судовій практиці, недоліки, проблеми і способи їх подолання	51

Філін Дмитро Віталійович

доцент кафедри кримінального процесу та оперативно-розшукової діяльності Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, кандидат юридичних наук

ВПЛИВ ДІЯЛЬНОСТІ СЛУЖБОВИХ ОСІБ СБУ НА ПОЧАТОК КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Кримінальний процес може бути розглянутий у трьох аспектах, як система:

- а) права;
- б) законодавства;
- в) діяльності.

Перші два аспекти кримінального процесу можна віднести до аспектів статичних та доволі стабільних. Третій аспект динамічний, він пов'язаний із застосуванням кримінального процесуального права, яке знаходить своє закріплення у законодавстві. Разом з тим, право та законодавство у повному обсязі не співпадають, вони мають власну структуру та зміст. Якщо галузь кримінального процесуального права співпадає на макрорівні із системою кримінального процесуального законодавства, то на рівні структури ці дві системи розрізняються. Кримінальне процесуальне право складається з двох підгалузей (досудового провадження та провадження у судах), інститутів, а також окремих норм права. У свою чергу кримінальне процесуальне законодавство має зовнішню та внутрішню структуру. До зовнішньої структури слід віднести систему кримінального процесуального законодавства, яка у загальному вигляді закріплена у ч.2 ст.1 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК) та підзаконні нормативні акти, що спрямовані на врегулювання кримінального провадження. Внутрішня структура характеризує архітектоніку самих джерел кримінального процесуального законодавства.

Різниця між структурою права та структурою законодавства призводить до того, що деякі дослідники, ототожнюючи право із законодавством, та вважаючи, що законодавство – це ідеальний відбиток структури діяльності, вважають, що кримінальне провадження проходить стільки стадій, скільки їх закріплено у окремих розділах та главах особливої частини КПК (це найменування умовно, маються розділи та глави КПК, що регулюють саме кри-

мінальне провадження). Тому, за першу стадію кримінального процесу вважають досудове розслідування. Дійсно, досудове розслідування є інститутом кримінального процесуального права, який закріплений у розділі 3 КПК. Однак, інститути кримінального процесуального права далеко не завжди співпадають з розділами та главами Кримінального процесуального кодексу. У кримінальному процесуальному законодавстві деякі інститути кримінального процесуального права закріплюються в декількох розділах та главах КПК. Одним з таких інститутів є інститут прийому заяв та повідомлень про кримінальні правопорушення та вирішення питання про реєстрацію відомостей, щодо них.

До правоохоронних органів, що приймають заяви та повідомлення про кримінальні правопорушення належить й Служба безпеки України. Тому визначення сутності діяльності службових осіб СБУ, які приймають такі заяви та повідомлення, є вкрай важливим.

По-перше, більшість заяв та повідомлень до органів СБУ подається на особистому прийомі, або надходять засобами телефонного зв'язку. Такі заяви та повідомлення реєструються у порядку, передбаченому Інструкцією про порядок приймання, реєстрації та розгляду в Службі безпеки України заяв і повідомлень про вчинення кримінального правопорушення, яку було затверджено наказом Центрального управління Служби безпеки України 16.11.2012 № 515. Службові особи СБУ, що приймають заяви та повідомлення про кримінальне правопорушення не є учасниками кримінального процесу. Тому вони діють у межах адміністративних повноважень. Кримінально-процесуальна діяльність починається, коли заява чи повідомлення надійшли до слідчого СБУ або прокурора, які, у відповідності до Положення про порядок ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань, є реєстраторами заяв та повідомлень про кримінальні правопорушення, та можуть вносити до реєстру запис про ознаки злочину. Частина 4 та 5 ст.214 КПК дозволяє вносити до Єдиного реєстру запис тільки у випадках, коли у діянні є ознаки конкретного кримінального правопорушення. Тому, якщо ознак кримінального правопорушення не було виявлено, запис внести неможливо.

По-друге, ст.60 та ч.8 ст.95 КПК передбачають засоби перевірки заяв та повідомлень про кримінальне правопорушення. На підтвердження своєї заяви заявник може подати речі та документи. Частина 8 ст.95 КПК дозволяє отримувати пояснення як від учасників кримінального провадження, так й у інших осіб, якщо вони згодні дати такі

пояснення. Пояснення не є доказами, тому вони можуть бути отримані і до початку досудового розслідування. Також ч.3 ст.214 КПК дозволяє провести огляд місця події до внесення відомостей до Єдиного реєстру. Таким чином у КПК є засоби перевірки заяв та повідомлень про кримінальні правопорушення.

По-третє, якщо у заяві або повідомленні відсутні відомості про кримінальне правопорушення, то вони реєструються як звернення громадян, та перевіряються у відповідності до Закону України «Про звернення громадян». Інша ситуація складається у випадках, коли з заяви неможна зробити висновок про наявність, або відсутність ознак кримінального правопорушення. У такому разі слід провести перевірку та прийняти рішення за її результатами. Якщо не буде виявлено ознак кримінального правопорушення, свідчий чи прокурор зобов'язані винести постанову про відмову у внесенні реєстраційного запису. При цьому вони повинні керуватися ст.110 та 111 КПК. Отримавши повідомлення про відмову у внесенні запису заявник, у відповідності із п.1 ч.1 ст.303 КПК має право оскаржити бездіяльність, щодо невнесення відомостей до Єдиного реєстру.

Таким чином першою стадією кримінального провадження є прийом заяв та повідомлень про кримінальне правопорушення та вирішення питання про внесення реєстраційного запису до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

Фомін Сергій Борисович

доцент кафедри кримінального процесу та оперативно-розшукової діяльності
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,
кандидат юридичних наук

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ПРОВАДЖЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

Новий Кримінальний процесуальний кодекс України (надалі – КПК) діє вже майже півтори роки і дискусії, іноді достатньо гострі, щодо доцільності впровадження інституту негласних слідчих (розшукових) дій (надалі – НС(Р)Д) залишилися в минулому, а більшість практичних працівників досить позитивно оцінюють розширення кола засобів збирання та перевірки доказів за рахунок НС(Р)Д. Але,

як завжди це трапляється, будь-яке нове ставить перед правозастосувачами та теоретиками питання, які необхідно вирішувати. На деяких з них ми спробуємо зупинитися.

1. Глава 20 КПК, що регламентує провадження слідчих (розшукових) дій, як і глава 21, починаються зі статей, які є різними за назвами, але мають дещо спільне: вони визначають загальні вимоги (умови) їх провадження, причому, ч. 1 ст. 246 називає НС(Р)Д різновидом слідчих (розшукових) дій, а у ч. 8 ст. 223 КПК згадуються НСР(Р)Д. З цього приводу виникає питання: «Чи розповсюджуються на НС(Р)Д всі інші, крім недопустимості їх проведення після закінчення строків досудового розслідування, вимоги, передбачені ст. 223 КПК?».

Відповідь на це питання має не тільки теоретичне значення, а й суто практичне. Звичайно, враховуючи те, що відомості про факт та методи проведення НС(Р)Д не підлягають розголошенню, забезпечити присутність під час їх проведення осіб, чий права та законні інтереси можуть бути обмежені або порушені, як цього вимагає ч. 3 ст. 223 КПК, або участь осіб, їх захисників чи представників, які шляхом заявлення клопотань ініціювали проведення слідчої (розшукової) дії, як це передбачено ч. 6 цієї статті, уявляється неможливим. Крім того, деякі НС(Р)Д є триваючими і здійснюються цілодобово, а значить, недоречно до них застосовувати положення ч. 4 вищевказаної статті Кодексу.

Інакше, на наш погляд, необхідно ставитися до можливості застосування ч. 5 та ч. 7 ст. 223 КПК.

Так, ч. 5 зобов'язує слідчого та прокурора провести слідчу (розшукову) дію в повному обсязі, долучити складені процесуальні документи до матеріалів досудового розслідування та надати їх суду у випадку звернення з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності у разі отримання під час її проведення доказів, які можуть вказувати на невинуватість особи у вчиненні кримінального правопорушення. В той же час, згідно зі ст. 255 КПК відомості, речі та документи, отримані в результаті проведення НС(Р)Д, які прокурор не визнає необхідними для подальшого проведення досудового розслідування, повинні бути невідкладно знищені на підставі його рішення.

Вбачається, що застосування при провадженні НС(Р)Д положень ч. 5 ст. 223 є доречним і таким, що відповідає принципам забезпечення права на захист (ст. 20 КПК) та законності (ч. 2 ст. 9 КПК). Саме на під-